

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 4	Стр. 1409-1420	Ниш	октобар - децембар	2010.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 37.018.1-053.6

Прештампани чланак
Примљено: 28. 9. 2010.

Марина Матејевић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Ниш

ВРЕДНОСТИ У ПОРОДИЧНОМ ВАСПИТАЊУ*

Резиме

У раду су представљени различити теоријски приступи вредносним оријентацијама родитеља, као и резултати емпиријског истраживања. Предмет истраживања су биле вредносне оријентације родитеља адолесцената на димензији аутономија – конформизам као и представе које адолесценти имају о вредностима својих родитеља. Резултати истраживања су показали да су у вредносним оријентацијама мајки присутне аутономне вредносне оријентације и тенденција ка конформистичким вредносним оријентацијама, док су у вредносним оријентацијама очева израженије аутономне вредносне оријентације. Ове разлике могу се протумачити повољнијом образовном структуром очева. Што се тиче корелација између вредносних оријентација родитеља и представа адолесцената о њиховим вредносним оријентацијама утврђено је постојање позитивних корелација, статистички значајних на нивоу 0,01 и 0,05. Можемо да констатујемо, нажалост, да је адолесцентима јасније шта је њиховим родитељима мање важно, него ли што им је сасвим јасно које вредности су њиховим родитељима најважније. Резултати истраживања указују на неопходност образовања родитеља, у контексту вредности и вредносних оријентација. Сматрамо да је веома важно да се родитељима помогне да освесте циљеве васпитања, да стекну јасне представе о вредностима које желе за своју децу, као и на који начин могу да их реализују.

Кључне речи: вредносне оријентације родитеља, аутономија, конформизам, образовање родитеља

marinam@filfak.ni.ac.rs

* Објављено у зборнику радова *Друштво, породица и понашање*, Ниш, Филозофски факултет, 2007, стр.51-60.

*ВРЕДНОСНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ РОДИТЕЉА У
ПОРОДИЧНОМ ВАСПИТАЊУ*

На првој конференцији о вредностима констатовано је још средином прошлог века да живот у савременом друштву карактерише свеопшта криза вредносног система. Проблеми повезани са вредносним опредељењима испољавају се у различитим областима људског функционисања па и у функционисању породице и опредељивању родитеља за одређене вредности. Разумевање овог проблема повезано је са разјашњавањем процеса преношења вредности у породици. Сматра се да постоје два гледишта о улози породице у изграђивању система вредности индивидуа. Према једном, породица треба да спроводи друштвене захтеве, што верније, да би обезбедила континуитет у култури и омогућила успешну адаптацију индивидуа у одређеном друштву. Породица је посредник између личности и друштва, па се породичне вредности јављају с једне стране као рефлексije друштвених вредности, а са друге стране, као модел за систем вредности личности. З. Голубовић сматра да, оваква шема често није адекватна, јер породичне вредности могу бити супротне прихваћеним вредностима у друштву и више рефлектовати систем вредности одређених личности - било родитеља или другог важног члана породице. „Стога породицу можемо посматрати само условно као трансмисију друштвених вредности које се преносе на чланове породице, утолико пре што породица није механички проводник друштвених вредности. Породица врши селекцију друштвених вредности у зависности од вредносних оријентација родитеља и њихових персоналних могућности да схвате и прихвате постојећи систем вредности, односно да му супротставе друге аутономне вредности.“ (Голубовић З. 1981.стр.200,201). Према другом ставу индивидуа није глина коју треба моделовати, према захтевима одређеног друштвеног система, већ породица има функцију да усклади захтеве друштва с диспозицијама индивидуе. Задатак породице не састоји се у томе да преноси на дете готов систем вредности, већ да у њега усади критеријуме помоћу којих ће оно бити у стању да самостално бира одговарајуће вредности. Тако З. Голубовић сматра да се „може закључити да је самосталност индивидуе у избору вредности, а тиме и аутономни тип вредности, бити подстакнут оном врстом социјализације у којој родитељи неће пружити детету готове стандарде који се морају примити као такви без поговора, већ ће га упознати са алтернативним вредностима, указујући му на њихов смисао и последице.“ (Голубовић З.1981.стр.201.). Посебно је значајно да породица детету пружи различите критеријуме на основу којих ће оно моћи да процењује различите вредности. Уколико се родитељи у процесу васпитања буду служили углавном језиком заповести, формираће се хетерономна зависност детета од родитеља. У таквим околностима

дете је лишено подлоге за формирање ваљаних критеријума за избор вредности. Уколико родитељи у порцесу васпитања не намећу деци готова решења, већ им нуде могућност избора различитих алтернатива стварају се услови за развој аутономије.

Родитељи који се руководе конформистичким вредносним оријентацијама труде се да формирају дете у свим битним областима функционисања према устаљеном узору. Ови родитељи верују да развој детета детерминишу спољни утицаји и да је обавеза родитеља да управљају дететом. Родитељи који заступају такав став у веома значајној мери ограничавају пре свега бихејвиоралну аутономију младих, јер по сваку цену желе да заштите дете да не направи погрешан избор или донесе непромишљену одлуку.

С друге стране родитељи који се руководе аутономним вредносним оријентацијама труде се да одрастајућем детету створе такве услове развоја који му омогућавају самостално одлучивање путем експериментисања или тестирања различитих избора, спознају сопствених могућности и ограничења. Ови родитељи верују да се човек развија искључиво кроз сопствене активности и да је управо он сам најбитнији творац сопственог развоја. Такви родитељи теже да стимулишу свестрану аутономију одрастајућег детета, не намећући му готова решења, већ нудећи му могућности избора.

Такође као веома значајан проблем истиче се да родитељи треба да усагласе своје вредносне оријентације, да би подстицали самостални развој детета, јер сукоб вредности родитеља може бити извор изгубљености и несигурности за дете.

Веома интересантан приступ родитељским вредностима даје Теодор Дикс (Theodore Dix, 1992.), који поставља питање родитељских вредности, односно циљева које родитељи изражавају у односима са својом децом. Родитељски циљеви могу да изражавају, сматра он, опште вредности о томе како дете треба да се понаша, нпр. да дете буде искрено, независно, упорно, вредно итд. а могу и да се односе и на циљеве које родитељи постављају у конкретним ситуацијама (ситуациони циљеви су разноврсни и многобројни: нпр. да се изазове дечији осмех, да беба престане да плаче, да дете осети подршку родитеља итд.). Који од ових циљева су важни за родитеље са аспекта родитељства, поставља питање Дикс? Битна димензија родитељских циљева, сматра он, јесте та да ли они теже нечему што је корисно за дете или за родитеља. Родитељи обично траже циљеве оријентисане ка себи (они желе да чисте кућу, комуницирају са пријатељима, успављују децу раније итд.) јер постизање ових циљева чини живот родитељима лакшим и пријатнијим. Ипак, родитељи морају узети у обзир и циљеве оријентисане ка деци: они морају да их уче, да деци живот чине удобнијим, да их дисциплинују, да се играју са својом децом, јер је то неопходно да би деца била срећна и да би се

здроаво развијала. Мера до које родитељи прихватају циљеве оријентисане ка самом себи, односно ка детету се разликује од ситуације до ситуације и од родитеља до родитеља.

Циљеве оријентисане на дете Дикс дели на две подврсте: а) емпатичке циљеве - када дете нешто жели, родитељ разуме и прихвата циљ који је дете формулисало и тежи његовом остварењу, и б) друштвене циљеве - који су повезани са нечим што је у суштини корисно за дете, али дете томе не тежи (нпр. родитељи често захтевају одређена правила од деце, захтевају да деца буду љубазна и када то не желе итд.). Дикс сматра да ниједан од ових циљева не треба препоручити као стратегију. Свакодневно родитељство се може окарактерисати, сматра он, као успешан покушај од стране родитеља да одаберу и промовишу персоналне, емпатичке и друштвене циљеве. У сваком тренутку родитељи треба да доносе одлуке о циљевима и плановима за своје дете. Они морају да оцене важност различитих жеља и потреба које и они и њихова деца имају. Уколико родитељи и деца желе да њихови циљеви имају хармоничан однос, они морају константно усклађивати своје планове и понашање, тако да исходи буду задовољавајући и за родитеље и за децу.

Узимајући у обзир однос родитељ-дете у смислу вредносних исхода и независности, Дикс истиче важност циљева и планова родитеља као и циљева и планова њихове деце. Уколико родитељи прихватају циљеве и понашања који се разилазе са циљевима и понашањима њихове деце, усклађивање односа постаје проблематично. Уколико су циљеви родитеља и деце слични, усклађивање је још теже. Родитељи треба да бирају циљеве високих позитивних вредности, а да спречавају исходе високо негативних вредности. Да би ово урадили, родитељи морају да процене емпатичке и друштвене циљеве важне за одређену ситуацију.

Дикс такође наводи да мајке које имају емпатију за своју децу, имају складан однос са својом децом (нпр. у рађењу домаћих задатака), на начин који се очекује од одговорних родитеља. Емпатичне мајке су позитивније и не показују негативна осећања у великом броју ситуација, за разлику од мајки које немају емпатију за своју децу. Ниска материнска емпатија је повезана са дисфункционалним родитељством сматра Дикс. Мајке које немају емпатију за своју децу, имају децу са ниском самоконтролом, која испољавају унутршње и спољашње проблеме у понашању.

Дикс такође говори и о ситуационим детерминантама персоналних, емпатичких и друштвених циљева. За васпитање се везују појмови стабилности и доследности, и мишљење да родитељи треба да функционишу на исти начин у свим ситуацијама. Ипак често се догађа да родитељи не показују јасну вредност у сваком тренутку, већ њихово понашање варира у зависности од ситуације до ситуације.

је и од детета до детета. Неке вредности ће, сматра Дикс, бити приоритетне у неким ситуацијама, а друге у другим. Да ли родитељско понашање одговара развоју деце треба да зависи од тога да ли родитељи верују у могуће исходе у ситуацијама које су у исто време вредне и имају позитиван исход.

Овај аутор исто тако истиче да циљеви и вредности родитеља оријентишу и организују родитељску когницију. Циљеви чине родитеље осетљивим на информације и доводе их до тога да праве разлике које одређују на који начин ће одређена акција бити извршена. Ово нам указује на чињеницу да компоненте понашајног регулисања могу бити вођене уз помоћ родитељских циљева кроз односе родитеља и деце.

Персонални емпатички и друштвени циљеви могу чинити родитеље осетљивим на различите информације, а такође могу активирати различите типове закључака. Када су емпатички циљеви важни, когниција родитеља је вођена искуством деце, за разлику од ситуација када емпатички циљеви нису битни. Да би објаснили емпатичке циљеве, родитељи треба да разумеју дечије субјективне реакције на догађаје, треба да се сроде са дечијим размишљањима, осећањима и реакцијама, да знају како ће исход догађаја утицати на дете.

Родитељи који разликују персоналне, емпатичке и друштвене циљеве ће осетити различите емоције према деци. Емпатички циљеви могу повећати сензитивност, као и одговорно родитељство кроз вредновање и селекцију одговарајућих понашања потребних за здрав развој деце. Дикс (Dix, T. 1992. p.339.) на крају наводи да уважавање емпатичких циљева има важне последице за децу, због тога што емпатични родитељи вреднују дечији развој, они решавају конфликт на начин који узима у обзир дечје интересе. Насупрот томе, када родитељи не вреднују дечје жеље, они могу доминирати над децом, решавајући конфликте уз максималан напор, али не и исходе. Такође родитељска емпатија подржава основне потребе деце, родитељи који не вреднују дечје жеље лоше утичу на дечји развој. Родитељи са емпатичким циљевима уче децу вредним друштвеним способностима. Кроз односе са емпатичким родитељима деца временом науче да пружају помоћ другима, и да поштују туђа мишљења.

Иако постојање емпатичких циљева доприноси добробити деце, то није увек случај, уколико се родитељи понашају увек у складу са дечијим жељама, могу бити превише попустљиви. Родитељи који више вреднују сопствене потребе од дечијих, имаће децу која ће се слабије развијати, као што и родитељи који имају малу контролу над децом, имају мало захтева за зрело понашање, и имају децу са слабијим друштвеним и когнитивним способностима. Родитељи који не познају довољно своју децу, имаће агресивну децу, сматра он. На крају, Дикс истиче да ефективно родитељство захтева баланс измеђ дечијих жеља (емпатичких циљева), дечијих потреба (друштвених циљева) и родитељских жеља и потреба (персоналних циљева).

Може се констатовати да Дих на веома занимљив начин објашњава вредновање родитеља и да се у ствари емпатички циљеви на одређени начин могу разумети као преферирање аутономних вредносних оријентација док би персонални циљеви били више окренути ка конформизму.

ПРЕГЛЕД ЕМПИРИЈСКИХ ИСТРАЖИВАЊА

Једно од најзначајнијих истраживања у овој области јесте истраживање америчког аутора Кона (Kohn M. L. 1977.). Он је покушао да докаже да разлике у васпитним поступцима родитеља проистичу из различитих вредносних оријентација родитеља, којима се родитељи руководе у васпитању деце. Кон сматра да „под вредносним оријентацијама подразумевамо зелене стандарде." (Kohn 1977.p.17.). Он сматра да све вредности садрже неке когнитивне елементе, да имају селективни или усмеравајући карактер и да укључују неке осећајне компоненте. Вредности, по Кону, представљају критеријум за избор начина деловања. Оне представљају критеријум за просуђивање, давање предности и избор. Вредности представљају, сматра он, базично одређење за одлуке у понашању јер људи ипак неке ствари више воле од осталих, они бирају један начин понашања, просудјују о понашању других. Под родитељским вредностима Кон подразумева „вредности које би родитељи волели да виде у понашању своје деце – карактеристике које они сматрају најпожељнијим да усаде у своју децу." (Kohn 1977.p.18.).

Кон у свом делу (Stady of value, 1977.) наводи резултате Вашингтонске студије која је показала да мајке средњег staleжа дају приоритет критеријумима који се односе на унутрашњу динамику самог детета, и да много више цене срећу (посебно за синове), брижност, самоконтролу и знатижељност, док мајке радничке класе више цене вредности које се односе на саобразност понашања – послушност и уредност. Вредности средње класе се базирају на унутрашњим процесима самоусмеравања тј. аутономије и наглашеном разумевању, док се вредности радничке класе базирају на саобразности са друштвено дефинисаним стандардима.

Такође је утврђено да су вредносне оријентације мајки средњег staleжа сличне и за дечаке и за девојчице, али зато мајке из радничке класе праве разлике међу половима: оне радије сматрају поузданост, успех у школи и амбициозност важним за дечке, а срећу, уредност и лепе манире важнијим за девојчице.

Истраживање је показало да се класне разлике у вредновању очева слажу са вредностима мајки. Родитељи средњег staleжа и очеви и мајке приписују велику важност дечијем реаговању, што се базира на унутрашњим стандардима понашања, док родитељи из радничке класе већу важност дају сагласности са родитељским ауторитетом.

Ова студија је такође показала да је вредновање мајки директно повезано са њиховим занимањем и образовањем, без обзира на статус породице. Мајке из радничких породица, које раде као службенице имају сличније вредности са мајкама из средњег staleжа, него са мајкама из радничке класе.

Такође је важно образовање мајки у вредновању. Мајке обе класе које су образоване више вреднују брижност, знатижељу самоконтролу и срећу, док мајке са нижим образовањем цене послушност и уредност.

Може се констатовати да су фактори који детерминишу вредносне оријентације родитеља према резултатима које је добио Кон многобројни, али да су класна припадност, средина и ниво образовања родитеља доминантни, с тим што класна припадност родитеља често одређује све остале факторе.

Истраживања о вредностима родитеља, уз употребу Конове скале, поновљења су више пута на Пољској популацији родитеља (према Piorkowska, 1998. str. 101, 102.). Резултати наведених истраживања потврдили су тезу о универзалности постојања димензија „самоусмеравање версус конформизам“ у систему вредности родитеља, у сфери ставова према васпитању сопствене деце, као и у осталим сферама живота. Резултати истраживања изведених у Пољској седамдесетих и осамдесетих година указују на преовладавање самоусмеравања над конформизмом, с тим да је ова превага код пољских родитеља врло мала. Испитивани родитељи желе да деца буду пре свега, добро васпитана, усмерена на постизање циљева и учтива. Као следеће желе да дете буде послушно, вредан ђак у школи и одговорно у свему. Најмање су се родитељи изјашњавали да се деца понашају у складу са сопственим полом и да буду чиста и уредна. Мање важно за ове родитеље било је такође, да дете узима у обзир осећања и мишљења других људи и да буде заинтересовано за оно што се око њега дешава. Крајем осамдесетих година ова слика се донекле мења. У једном од истраживања показало се да су родитељи нешто више него раније ценили вредности саморегулације (аутономије) у односу на конформистичке вредности. Добијени резултати указују на мењање свести родитеља, на благу тенденцију пораста аутономних вредносних оријентација родитеља. Ову промену аутори су тумачили двојачко: као прво, временом је дошло до извесних промена у односима родитељ дете и већој заинтересованости за развој детета, и друго, као одраз одређених друштвених промена. Испоставило се такође, да је на Пољској популацији већи значај имао ниво образовања родитеља него ли њихов социјално-економски статус. Ниво образовања родитеља утиче на избор вредности у том смислу што родитељи вишег нивоа образовања више цене вредности аутономног карактера, него вредности конформистичког усмерења, за разлику од родитеља нижег образовног нивоа.

Самероф и Фис (Arnold J. Sameroff & Barbara H. Fiese (1992. p. 347), су испитивали такозване „родитељске перспективе“, Коновом скалом родитељских вредности. Када су деца из ове студије имала четири године њихове мајке су попуниле ову скалу, а када су деца имала 13 година њихове мајке су понаво попуниле Конову скалу. Аутори су очекивали да постоји велики део родитељских веровања и вредности и после прелазног периода од девет година. Истраживање је показало изненађујући степен стабилности веровања и вредности мајки, као да није постојао прелазни период, као и стабилности фактора као што су професионални и образовни ниво, ствари којима се људи баве у животу, што није било изненађујуће. Обе врсте стабилности, сматрају аутори, истичу важност вредносног контекста као главног регулатора у односима родитељ-дете.

На југословенској популацији урађено је социолошко истраживање у коме су испитиване разлике између родитеља из радничких породица и родитеља из породица средње класе, у погледу поменутих вредности (Томановић-Михајловић, 1997.) Добијени резултати су били у сагласности са резултатима које је добио Кон (Kohn, 1977.). Утврђено је да радници највише вреднују конформистичке вредности (инструменталне вредности као што су лепо понашање и послушност, а најмање интелектуалну радозналост, особину из димензије саморазвојности, која има негативан скор. Насупрот њима, родитељи из средње класе највише вреднују разумност, па интелектуалну радозналост, док су веома мало вредновани типско понашање и оријентација ка успеху.

У Институту за педагошка истраживања, 1996. године извршено је такође једно истраживање о вредностима родитеља уз помоћ Конове скале (Пиорковска, Шевкушић, 1997.). Добијени резултати о хијерархији вредности испитиваних родитеља у погледу пожељних васпитних циљева показују да већина тежи развоју аутономне личности деце. Овакав закључак потврђују и подаци о избору непожељних васпитних циљева који спадају у групу конформистичких вредности. С обзиром на пол родитеља, показало се да очеви и мајке имају слична очекивања како пожељних тако и непожељних васпитних циљева.

У свом истраживању А. Бауцал (1999.) наводи, да су гледано очима родитеља, десет најпожељнијих вредности деце, односно десет најпожељнијих особина: да је дете 1) разумно, разборито, промишљено; 2) спремно на сарадњу; 3) одговорно; 4) стабилно, сталожено, уравнотежено; 5) испуњава обавезе на време, ажурно; 6) васпитано, пристојно, уљудно; 7) љубазно, срдечно, пријатно; 8) послушно, дисциплиновано; 9) помаже другима, племенито, пожртвовано; 10) темељито, систематично, студиозно, није површно.

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Предмет нашег истраживања биле су вредносне оријентације родитеља адолесцената на димензији аутономија – конформизам као и представе које имају адолесценти о вредностима својих родитеља. У истраживању смо пошли од следећих хипотеза: а) Претпоставља се да родитељи адолесцената преферирају аутономне вредносне оријентације; б) Претпоставља се да постоји корелација између вредносних оријентација родитеља (оца и мајке) и социодемографских фактора, нивоа образовања и занимање родитеља; ц) Претпоставља се да постоји сагласност између вредносних оријентација родитеља (оца и мајке); д) Претпоставља се да постоји корелација између вредносних оријентација родитеља и представа адолесцената о њиховим вредносним оријентацијама

У истраживању је коришћена дескриптивна научно-истраживачка метода За утврђивање вредносних оријентација родитеља презета је Конова скала (Kohn 1977. Parental Values Scale). Вредности као што су лепо понашање у присуству других послушност према родитељима; учтивост и лепо васпитање; педантност и уредност; понашање у складу са полом као и бити добар и вредан ђак односе се, на конформистичке вредносне оријентације. Аутономне вредности чине одговорност и тачност; реално процењивање себе и других; самостално мишљење и одлучивање; обзирност према осећањима и мишљењима других људи; радозналост и заинтересованост. За утврђивање представа адолесцената о вредносним оријентацијама родитеља такође је коришћена Конова скала вредносних оријентација .

Узорак је сачињавало укупно 465 испитаника (155 мајки, 155 очева и 155 адолесцената). Статистичка обрада података је извршена на нивоу израчунавања процента, аритметичке средине, израчунавања анализе варијансе, Пирсоновог коефицијента корелације, факторске анализе, Каноничке корелационе анализе и квазиканоничке корелационе анализе.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Резултати истраживања су показали да су у вредносним оријентацијама мајки присутне аутономне вредносне оријентације и тенденција ка конформистичким вредносним оријентацијама. Утврђено је да су за мајке најпожељније следеће три вредности: одговорност и тачност на првом месту, реално процењивање себе и других на другом месту и учтивост и лепо васпитање на трећем месту. Као што се може приметити прва два места заузимају вредности из групе аутономних вредности, а на трећем месту се налази лепо понашање и учтивост из групе конформистичких вредности. Што се тиче избора мање пожељних вредности, као три мање важне вредности мајке

су издвојиле следеће вредности: имати обзира према мишљењима и осећањима других људи; радозналост и заинтересованост, обе из групе аутономних вредности и на последњем месту, као најмање пожељна вредност је понашање у складу са полном улогом, из групе конформистичке вредности.

Када су у питању вредносне оријентације очева утврђено је да су за њих најпожељније вредности из групе аутономних вредности. На првом месту је као најпожељнија вредност самостално мишљење и одлучивање, на другом месту је реално процењивање себе и других и на трећем месту одговорност и тачност. Што се тиче избора мање пожељних вредности очеви су издвојили две вредности из групе конформистичких вредности и једну из групе аутономних вредности. Као мање пожељну вредност очеви су издвојили лепо понашање у присуству других, затим радозналост и заинтересованост и на последњем месту је понашање у складу са полном улогом. Иако се код очева међу мање пожељним вредностима налази нажалост једна аутономна вредност заинтересованост и радозналост, очигледно је да су у вредносним оријентацијама очева израженије аутономне вредносне оријентације. Ове разлике могу се протумачити повољнијом образовном структуром очева. Што се тиче неких других фактора, као што је место сановања и врста послова мајки и очева нису утврђене статистички значајне разлике. Утврђена је негативна корелација између аутономних вредносних оријентација мајки и запослености мајки и позитивна корелација између аутономних вредносних оријентација и запослености и прихода очева, чиме је наша претпоставка делимично потврђена. Такође је утврђено постојање сагласности између вредносних оријентација родитеља утврђивањем позитивних корелација значајних на нивоу 0.05 и 0.01. Што се тиче корелација између вредносних оријентација родитеља и представа адолесцената о њиховим вредносним оријентацијама утврђено је постојање позитивних корелација, статистички значајних на нивоу 0,01 и 0,05. Овде само можемо да констатујемо, нажалост, да је адолесцентима јасније шта је њиховим родитељима мање важно, него ли што им је сасвим јасно које вредности су њиховим родитељима најважније.

Такође се може констатовати сагласност наших резултата са резултатима Бауцала (1999.) који констатује високо вредновање послушности и дисциплинованости деце од стране родитеља, док се особине које се односе на интелектуалне способности налазе тек на двадесетом месту на ранг листи. Наше истраживање је показало да је радозналост и заинтересованост и код мајки и код очева на претпоследњем месту на ранг листи вредности и да је ова вредност сврстана у групу мање пожељних односно мање важних вредности. Ако се погледају резултати који се односе на представе које адолесценти имају о вредностима својих родитеља може се видети да они сматра-

ју да је њиховим мајкама најважније да дете буде учтиво и лепо васпитано, а затим да самостално мисли и одлучује и да буде послушно према родитељима, док за очеве сматрају да им је најважније да дете буде учтиво и лепо васпитано затим да самостално мисли и одлучује и да је одговорно и тачно, што опет указује на тенденцију мајки ка конформистичким вредносним оријентацијама и на доминантност аутономних вредносних оријентација код очева. Ови резултати се поклапају са резултатима које је добио Бауцал који истиче да је наших родитељима најважније да деца могу да се контролишу, да буду социјално компетентна и прихваћена и да буду одговорна и савесна.

Добијене резултате би смо могли да сагледамо и у контексту схватања Т. Дикса (Dix, 1992.) који говори о циљевима оријентисаним ка родитељима и циљевима оријентисаним ка деци (персонални и емпатички). Родитељи који више вреднују персоналне циљеве, циљеве окренуте ка себи, више вреднују уредност, послушност и сличне циљеве сматра Дикс. Ови резултати нам говоре да наши родитељи више вреднују сопствене жеље, за разлику од дечијих жеља за игром стимулацијом, истраживањем и подстицањем интелектуалне радозналости, што би све спадало у групу емпатичких и друштвених циљева, циљева окренутих ка деци. Ови резултати указују на неопходност образовања родитеља у погледу циљева васпитања и разјашњавања значаја емпатичких циљева за развој детета.

ЗАКЉУЧАК

На крају сматрамо значајним да истакнемо, када су у питању представе адолесцената о вредностима родитеља, проблем бољег разумевања онога што је родитељима мање важно, од разумевања онога што је родитељима најважније. Можемо претпоставити да се проблем вероватно налази у комуникацији између родитеља и адолесцената, у начину на који родитељи вербализују своје захтеве, што би чини нам се могло да буде повод за истраживање овог проблема. Наравно, такође можемо констатовати да је проблем комуникације итекако значајан за едукацију родитеља и да би свакако требао да буде присутан у програмима који би се бавили едукацијом родитеља. Резултати истраживања такође указују на неопходност образовања родитеља, у контексту вредности и вредносних оријентација. Сматрамо да је веома важно да се родитељима помогне да освесте циљеве васпитања, да стекну јасне представе о вредностима које желе за своју децу, као и на који начин могу да их реализују.

LITERATURA

- Arcus, M. E., Schvaneveldt, Moss J.J. (1993.). *Handbook of Family Life Education* volume 1 and volume 2 Sage Publications London.
- Бауцал, А.Д., (1999.) *Структура имплицитног знања родитеља о особинама сопствене деце*, Докторска дисертација, Филозофски факултет Београд.
- Dix, T., (1992.). Parenting on Behalf of the Child: Empathic: Goals in the Regulation of Responsive Parenting U:Sigel I.E.(ed.) *Parental Belief Systems: The Psychological Consequences for Children* (2. ed.). LEA Hillsdale, New Jersey.
- Голубовић, З., (1981.), *Породица као људска заједница*, Напрјед, Загреб .
- Kohn, M.L., (1977.), *Class and Conformity a study in values* (2.ed.), The University of Chicago Press.
- Maslov, A. (2001.) *О животним вредностима*, Žarko Albulj, Beograd.
- Пиорковска-Петровић, К., Шевкушић С., (1997.), „Очекивања родитеља и наставника: аутономна или конформистичка личност детета", *Зборник ИПИ бр.28*, Београд.
- Sameroff, A.J., Fiesse B.H.(1992), Family Representation of Development, U:Sigel I.E. (ed.) *Parental Belief systems:The Psychological consequences for children* (2.ed.) LEA Hillsdale, New Jersey.
- Томановић-Михајловић, С., (1997.), *Детињство у Раковици-свакодневни живот деце у радничкој породици*, Институт за социолошка истраживања Филозофског Факултета, Београд.

Marina Matejević, Niš

PARENTAL EDUCATION VALUES

Summary

In this study, we have presented various theoretical approaches to parental values orientation, as well as the results of the empirical researches. The aim of this study referred to the parental values orientation toward adolescents, with respect to autonomous-conformist dyad, and to the notions of the adolescents toward the values of their parents. The results obtained in this study indicate that the maternal values orientation enclose autonomous parental values orientation, while they show tendencies to conformist parental values orientation, whereas the paternal values orientation distinctively show autonomous parental values orientation. This disparity can be interpreted by the more favourable educational structure of fathers. With respect to the correlations between the parental values orientation and the notions of the adolescents toward the values of their fathers, the existence of positive correlations was determined, which are statistically significant at the levels of 0,01 and 0,05. We have concluded, unfortunately, that the adolescents are more aware of what their parents find less important, than they understand what those values that their parents find most important are. The results obtained point toward the necessity of parental education, regarding the values and values orientation. We believe that it is very important to help parents realize the aims of education, acquire clear ideas regarding the values they want for their children as well as in what way they can be accomplished.

Key words: parental values orientation, autonomy, conformism, parental education